ความรู้ความเข้าใจด้านบัญชีต้นทุนอย่างง่ายและพฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนของครัวเรือนผู้ผลิตขนมปังปลา: กรณีศึกษาชุมชนท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

Knowledge and Simple Cost-Accounting Bookkeeping Behavior among Fish-Shaped Bread (Khanom Pang Pla) Producing Households: A Case Study of Tai Ko Community, Sam Khok District, Pathum Thani Province

)Received: September 28, 2026; Revised: September 29, 2026; Accepted: September 30, 2026)

วรภร ศิลาเจริญธนกิจ[1]
Waraporn Silacharoentanakij[1]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจด้านการจัดทำบัญชีต้นทุนอย่างง่ายของครัวเรือนผู้ผลิตขนมปังปลา (2) เปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฝึกอาชีพ และ (3) ศึกษาผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีความรู้ด้านบัญชีต้นทุนอย่างง่าย ตำบลท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 30 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบบันทึกต้นทุนวัตถุดิบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติทดสอบ McNemar

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจด้านบัญชีต้นทุนอย่างง่ายโดยรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.36, SD = 0.50) ด้านพฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน พฤติกรรม 5 ด้าน ได้แก่ การจดบันทึกรายรับ-รายจ่าย การแยกเงินส่วนตัว การคำนวณต้นทุนก่อนตั้งราคา การเก็บหลักฐานการซื้อ-ขาย และการสรุปกำไร-ขาดทุน เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) จากร้อยละ 50.0-63.3 ก่อนเข้าร่วมโครงการ เป็นร้อยละ 100.0 หลังเข้าร่วมโครงการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 96.7) อายุ 51-60 ปี (ร้อยละ 60.0) ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 76.7) เมื่อพิจารณาต้นทุนวัตถุดิบของผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ พบว่าต้นทุนต่อชิ้นเท่ากับ 1.25 บาท เมื่อเทียบกับราคาขายที่เสนอ 10.00 บาทต่อชิ้น คิดเป็นอัตรากำไรขั้นต้นร้อยละ 87.5 และกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีเงินออมเพิ่มขึ้นและนำความรู้ไปใช้ต่อยอด/ขยายกิจการ

คำสำคัญ: บัญชีต้นทุนอย่างง่าย, ความรู้ความเข้าใจ, พฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน, ขนมปังปลา

Abstract

This study aimed to (1) examine the level of knowledge and understanding of simple cost accounting among fish-shaped bread (Khanom Pang Pla) producing households, (2) compare household bookkeeping behavior before and after participating in a vocational training project, and (3) examine household economic outcomes associated with simple cost-accounting knowledge, in Tai Ko Subdistrict, Sam Khok District, Pathum Thani Province. The sample consisted of 30 training participants. Data were collected using a questionnaire and a raw-material cost record, and analyzed using descriptive statistics and McNemar's test.

Results showed that overall knowledge and understanding of simple cost accounting was at a high level (M = 4.36, SD = 0.50). Five bookkeeping behaviors — daily income-expense recording, separating personal from business funds, calculating cost before pricing, retaining purchase/sale evidence, and regularly summarizing profit/loss — increased significantly ($p < .05$) from 50.0-63.3% before to 100.0% after participation. Most participants were female (96.7%), aged 51-60 years (60.0%), and engaged in trading or small business (76.7%). For the product used in the practical training, the material cost per piece was 1.25 baht against a proposed selling price of 10.00 baht per piece, yielding a

[1] มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

gross margin of 87.5%, and all participants reported increased savings and applied their knowledge to expand their business.

Keywords: simple cost accounting, knowledge and understanding, household bookkeeping behavior, fish-shaped bread

บทนำ

เศรษฐกิจฐานรากของครัวเรือนไทยจำนวนมากยังเผชิญปัญหารายได้ไม่แน่นอนและขาดความรู้พื้นฐานด้านการบริหารจัดการการเงิน โดยเฉพาะครัวเรือนในพื้นที่ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่ประกอบอาชีพค้าขายหรือธุรกิจขนาดเล็ก เป็นหลัก การขาดความรู้ด้านบัญชีต้นทุนและการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างเป็นระบบส่งผลให้ผู้ประกอบการรายย่อย ไม่สามารถกำหนดราคาขายที่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริง และไม่สามารถประเมินความคุ้มค่าของการประกอบอาชีพได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

ตำบลท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นชุมชนกึ่งเมือง-กึ่งชนบทที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจแบบผสมผสาน ทั้งภาคเกษตร วิสาหกิจชุมชน และแรงงานรับจ้างในนิคมอุตสาหกรรม มีประชากรรวม 2,612 คน แบ่งเป็นเพศชาย 1,255 คน และเพศหญิง 1,357 คน รวม 1,540 ครัวเรือน โดยเป็นวัยแรงงาน (18-60 ปี) ถึง 1,711 คน[8] ครัวเรือนในพื้นที่จึงมีรายได้-รายจ่ายที่หลากหลายและผันผวนตามฤดูกาล และส่วนใหญ่ยังขาดการวางแผนทางการเงินและการประกอบอาชีพเสริมที่ใช้ต้นทุนต่ำ ชุมชนท้ายเกาะตั้งอยู่ใกล้กับวัดที่มีชื่อเสียงและมีเขตอภัยทาน ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีผู้มาเยือนอย่างสม่ำเสมอ[16] อันเป็นช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีศักยภาพ นอกจากนี้ ชุมชนท้ายเกาะยังได้รับการสนับสนุนให้เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมอาชีพด้านการทำขนมเพื่อจำหน่ายจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีพันธกิจสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีและใกล้เคียง จึงได้ร่วมกับวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยาดำเนิน "โครงการยกระดับพัฒนาคุณภาพและยกระดับรายได้ในชุมชนท้องถิ่น" จัดฝึกอบรมอาชีพการทำขนมปังปลาให้แก่ครัวเรือนในตำบลท้ายเกาะ ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ในกลุ่มเป้าหมายประกอบอาชีพค้าขายและธุรกิจส่วนตัวขนาดเล็ก โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างอาชีพเสริมที่ใช้ต้นทุนต่ำ ดำเนินการได้ภายในครัวเรือน และสร้างรายได้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ขนมปังปลาเป็นผลิตภัณฑ์ขนมอบขึ้นรูปคล้ายปลา มีส่วนผสมหลักจากแป้งสาลี ยีสต์ และเนย กระบวนการผลิตไม่ซับซ้อน ใช้อุปกรณ์และเงินลงทุนเริ่มต้นไม่สูง เหมาะสมกับบริบทของครัวเรือนที่ต้องการประกอบอาชีพเสริมภายในบ้าน

อย่างไรก็ตาม การฝึกอบรมทักษะการผลิตเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของครัวเรือน หากขาดความรู้ด้านการคำนวณต้นทุน การกำหนดราคาขายที่เหมาะสม และการจัดทำบัญชีครัวเรือนควบคู่กันไป โครงการฝึกอาชีพในครั้งนี้จึงบูรณาการเนื้อหาด้านบัญชีต้นทุนอย่างง่ายเข้ากับการฝึกปฏิบัติการผลิต เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถคำนวณต้นทุนวัตถุดิบ กำหนดราคาขายที่ครอบคลุมต้นทุนและกำไรที่ต้องการ ตลอดจนจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนได้ด้วยตนเอง

หลักฐานเชิงประจักษ์จากงานวิจัยด้านวิสาหกิจชุมชนยืนยันตรงกันว่า การจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความยั่งยืนของกิจการชุมชน[1] โดยเฉพาะการแยกต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร การบันทึกต้นทุนต่อหน่วย และการคำนวณจุดคุ้มทุนอย่างถูกต้อง ซึ่งช่วยให้ผู้ผลิตสามารถกำหนดราคาขายบนฐานข้อมูลจริง ควบคุมกำไรต่อหน่วย และบริหารความเสี่ยงด้านต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้วิธีกะประมาณ สอดคล้องกับกรณีศึกษาการวิเคราะห์ต้นทุนและการกำหนดราคาขายขนมไทยากิของชุมชนท้ายเกาะ[2] ที่พบว่าผลิตภัณฑ์ไทยากิมีอัตรา

กำไรขั้นต้นสูงถึงร้อยละ 68 จุดคุ้มทุนอยู่ที่ประมาณ 3 ชิ้นต่อวัน และมีส่วนเผื่อความปลอดภัย (Margin of Safety) สูงถึงร้อยละ 94 ซึ่งสะท้อนว่าการกำหนดราคาขายบนฐานข้อมูลต้นทุนที่แท้จริงสามารถสร้างผลกำไรที่มั่นคงและยั่งยืนกว่าการตั้งราคาตามความรู้สึกหรือการเทียบเคียงราคาตลาดเพียงอย่างเดียว

งานวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้ปรากฏอย่างแพร่หลายในบริบทผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนของไทย ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ต้นทุนและการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ขนมไทยโบราณของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา[3] การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตกะหรี่ปั๊บของชุมชนจังหวัดลพบุรี[4] การวิเคราะห์ต้นทุนและอัตรากำไรของธุรกิจผลิตขนมเปี๊ยะจังหวัดเพชรบุรี[5] และการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์แปรรูปปลาจังหวัดหนองบัวลำภู[6] ซึ่งล้วนชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่าผู้ผลิตระดับชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดการจำแนกต้นทุนตามหลักบัญชีต้นทุนอย่างเป็นระบบและอาศัยการกะประมาณหรือเปรียบเทียบราคาตลาดในการตั้งราคาขายเป็นหลัก สอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์ในบริบทสากลที่ยืนยันว่าการนำแนวปฏิบัติด้านบัญชีต้นทุนมาใช้อย่างเป็นระบบมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานทางการเงินของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม[7]

ในมิติของความรู้และพฤติกรรมทางการเงิน หลักฐานเชิงประจักษ์จากกลุ่มประเทศ OECD ยืนยันว่าความรู้ความเข้าใจด้านการเงินเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมทางการเงินและคุณภาพการตัดสินใจทางการเงิน โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า[13] สอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์ด้านเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมที่ชี้ว่าความรู้ทางการเงินมีบทบาทสำคัญต่อการเริ่มต้นพฤติกรรมการออม แต่การรักษาพฤติกรรมดังกล่าวอย่างต่อเนื่องต้องอาศัยปัจจัยอื่นเพิ่มเติม ซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างระหว่างความตั้งใจกับการปฏิบัติจริง (intention-behavior gap) ที่แตกต่างกันไปในแต่ละขั้นตอน[14] และสอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์ในกลุ่มวิสาหกิจรายย่อยที่ชี้ว่า แม้ผู้ประกอบการจะตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำบัญชี แต่มักมีช่องว่างระหว่างความตระหนักรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเฉพาะการบันทึกรายรับประจำวัน และหากขาดการบันทึกบัญชีอย่างเป็นระบบ กิจการมีความเสี่ยงที่จะประสบปัญหาได้อย่างรวดเร็ว[15] หลักฐานเชิงประจักษ์ในบริบทไทยก็ยืนยันไปในทิศทางเดียวกัน งานวิจัยเรื่องการบูรณาการบัญชีครัวเรือนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย[9] และการพัฒนาการทำบัญชีครัวเรือนของกลุ่มแม่บ้านจังหวัดอ่างทอง[10] ต่างพบว่าคะแนนความรู้ด้านบัญชีของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหลังการฝึกอบรม สอดคล้องกับรูปแบบก่อน-หลังของการศึกษาครั้งนี้ ขณะที่ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของเกษตรกรภาคกลาง[11] และการนำแอปพลิเคชันมาใช้จัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนประเภทอาหารจังหวัดขอนแก่น[12] ต่างชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนและผู้ประกอบการรายย่อยจำนวนมากยังขาดความรู้พื้นฐานและเครื่องมือที่เหมาะสมในการจัดทำบัญชี งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวในบริบทของครัวเรือนผู้ผลิตขนมปังปลา โดยมุ่งศึกษาความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมการจัดทำบัญชีต้นทุนอย่างง่ายของครัวเรือน ซึ่งยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจด้านการจัดทำบัญชีต้นทุนอย่างง่ายของครัวเรือนผู้ผลิตขนมปังปลา
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฝึกอาชีพ
3. เพื่อศึกษาผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีความรู้ด้านบัญชีต้นทุนอย่างง่าย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ประชากรเป้าหมายคือครัวเรือนในตำบลท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีจำนวนประชากรรวม 2,612 คน หรือ 1,540 ครัวเรือน[8] โดย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการฝึกอาชีพการทำขนมปังปลาของมหาวิทยาลัยฯ จำนวน 30 คน ซึ่งเป็น ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งหมดของโครงการ (เลือกแบบเจาะจง/Purposive Sampling จากผู้เข้าร่วมโครงการ)

การฝึกอบรมดำเนินการระหว่างวันที่ 21-22 มีนาคม 2569 ณ ตำบลท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ภายใต้ "โครงการยกระดับพัฒนาคุณภาพและยกระดับรายได้ในชุมชนท้องถิ่น" ประจำปีงบประมาณ 2569 จัดโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับแผนกวิชาอาหารและโภชนาการ วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยใช้สูตรมาตรฐานของแผนกวิชาอาหารและโภชนาการในการฝึกปฏิบัติ (แป้งขนมปัง 375 กรัม ยีสต์ 5 กรัม น้ำตาลทราย 50 กรัม เกลือ 2 กรัม น้ำเย็น 220 กรัม เนยขาว 30 กรัม และสารเสริม 5 กรัม ต่อ 1 สูตรการผลิต ให้ผลผลิต 30 ชิ้น)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชุด ได้แก่ (1) แบบบันทึกต้นทุนวัตถุดิบ ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมกรอกราคาวัตถุดิบแต่ละรายการตามราคาตลาดท้องถิ่น ณ วันฝึกอบรม แล้วคำนวณต้นทุนรวม จำนวนชิ้นที่ได้ต่อสูตร ต้นทุนต่อชิ้น และราคาขายที่เสนอ โดยใช้สูตรมาตรฐานเดียวกันในการฝึกปฏิบัติ และ (2) แบบสอบถาม แบ่งเป็น 5 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน (เปรียบเทียบก่อน-หลังเข้าร่วมโครงการ) ความรู้ความเข้าใจด้านบัญชีต้นทุนอย่างง่าย (มาตรวัดแบบลิเคิร์ท 5 ระดับ) ผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน และปัญหา/ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลทั่วไป ความรู้ความเข้าใจด้านบัญชีต้นทุน ข้อมูลต้นทุนการผลิตที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ และผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจ ส่วนการเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ ซึ่งเป็นข้อมูลนามบัญญัติแบบทวิภาค (dichotomous) ที่วัดจากผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มเดียวกันในสองช่วงเวลา (paired data) ใช้สถิติทดสอบ McNemar test กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จริยธรรมงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างตาม Belmont Report โดยการแนะนำตัว ชี้แจงในการเข้าร่วมวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างได้รับทราบถึงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการวิจัย พร้อมทั้งลงนามยินยอมและให้ความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูล ชี้แจงสิทธิ์ที่กลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าร่วมการวิจัย หรือสามารถปฏิเสธที่จะไม่เข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ได้ โดยไม่มีผลต่อการให้บริการใดๆ ที่จะได้รับ สำหรับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะไม่มีการเปิดเผยให้เกิดความเสียหายแก่กลุ่มตัวอย่าง การนำเสนอผลการวิจัยเป็นแบบภาพรวมและใช้ประโยชน์ในการศึกษาเท่านั้น

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้มีจำนวนทั้งสิ้น 30 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 96.7) มีอายุระหว่าง 51-60 ปี (ร้อยละ 60.0) และ 41-50 ปี (ร้อยละ 40.0) ระดับการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 66.7) ประกอบอาชีพค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 76.7) และมีรายได้ครัวเรือนก่อนเข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 5,000-10,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 80.0)

2. ความรู้ความเข้าใจด้านบัญชีต้นทุนอย่างง่าย ผลการวิเคราะห์พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจด้านบัญชีต้นทุนอย่างง่ายโดยรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.36, SD = 0.50) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือความมั่นใจว่าจะสามารถทำบัญชีต้นทุนอย่างง่ายได้ด้วยตนเองต่อไป (M = 4.93, SD = 0.25) และการตั้งราคาขายที่ครอบคลุมต้นทุนและกำไรที่ต้องการ (M = 4.67, SD = 0.48) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนว่าโครงการฝึกอาชีพสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านบัญชีต้นทุนให้แก่กลุ่มตัวอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้จริง

3. พฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ ผลการวิเคราะห์พบว่าพฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน 5 ด้าน ได้แก่ การจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายประจำวัน การแยกเงินส่วนตัวออกจากเงินที่ใช้ในการประกอบธุรกิจ การคำนวณต้นทุนวัตถุดิบก่อนตั้งราคาขาย การเก็บหลักฐานการซื้อ-ขาย และการสรุปกำไร-ขาดทุนเป็นประจำ มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$ ทุกด้าน) จากร้อยละ 50.0-63.3 ก่อนเข้าร่วมโครงการ เป็นร้อยละ 100.0 หลังเข้าร่วมโครงการ โดยไม่พบผู้ตอบแบบสอบถามรายใดที่ปฏิบัติพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ก่อนแล้ว แต่เลิกปฏิบัติหลังเข้าร่วมโครงการ ส่วนพฤติกรรมด้านการวางแผนออมเงินคงที่ที่ร้อยละ 100.0 ทั้งก่อนและหลัง ซึ่งอาจสะท้อนว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมนี้เป็นพื้นฐานอยู่แล้วเนื่องจากส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัวมาก่อน

4. บริบทต้นทุนของผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ

เพื่อให้การฝึกความรู้ด้านบัญชีต้นทุนมีสถานการณ์จริง การอบรมได้ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคำนวณต้นทุนวัตถุดิบของขนมปังปลา ตามราคาตลาดท้องถิ่น ณ วันฝึกอบรม โดยใช้สูตรมาตรฐานเดียวกัน ผลปรากฏว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 30 คนคำนวณต้นทุนได้ตรงกันทุกคน เนื่องจากใช้สูตรมาตรฐานและซื้อวัตถุดิบจากตลาดท้องถิ่นแหล่งเดียวกัน จึงนำเสนอผลเป็นต้นทุนมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ (standard product cost) ดังตารางที่ 4 ซึ่งเป็นข้อมูลประกอบที่สะท้อนบริบทของการฝึกความรู้ด้านบัญชีต้นทุนในครั้งนี้

ตารางที่ 1 ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตขนมปังปลาที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ (ต่อ 1 สูตรการผลิต)

รายการ	จำนวน
รวมต้นทุนวัตถุดิบต่อสูตร (บาท)	24.00
จำนวนชิ้นที่ได้ต่อสูตร (ชิ้น)	30.00
ต้นทุนต่อชิ้น (บาท)	1.25
ราคาขายที่เสนอ (ชิ้น/บาท)	10.00
กำไรขั้นต้นต่อชิ้น (บาท)	8.75
อัตรากำไรขั้นต้น (ร้อยละ)	87.5

หมายเหตุ: ต้นทุนต่อชิ้นเป็นตัวเลขที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคำนวณและระบุด้วยตนเองในแบบบันทึกต้นทุนวัตถุดิบ เป็นต้นทุนวัตถุดิบทางตรงเท่านั้น ยังมิได้รวมต้นทุนค่าแรงและค่าใช้จ่ายในการผลิตอื่น เนื่องจากการฝึกอบรมเก็บข้อมูลเฉพาะต้นทุนวัตถุดิบ ถือเป็นข้อจำกัดของการศึกษาครั้งนี้

ผลการคำนวณพบว่าขนมปังปลามีต้นทุนวัตถุดิบต่อชิ้นเท่ากับ 1.25 บาท เมื่อเทียบกับราคาขายที่เสนอ 10.00 บาทต่อชิ้น คิดเป็นอัตรากำไรขั้นต้นร้อยละ 87.50 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงถึงความคุ้มค่าของผลิตภัณฑ์ที่ใช้เป็นกรณีศึกษาในการฝึกทักษะบัญชีต้นทุนให้แก่ครัวเรือน

5. ผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน

ตารางที่ 2 ผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนหลังเข้าร่วมโครงการ (N = 30)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้สุทธิ :เดือน/3,001-5,000 บาท	16	53.30
รายได้สุทธิ :เดือน/ มากกว่า5,000 บาท	14	46.70
มีเงินออมเพิ่มขึ้นมี :	30	100.00
เงินออมเฉลี่ย :เดือน/ มากกว่า1,000 บาท	30	100.00
นำความรู้ไปใช้ต่อยอด/ขยายกิจการ	30	100.00

ผลการวิเคราะห์พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนจากการขายขนมปังปลามากกว่า 3,000 บาท และทั้งหมดมีเงินออมเพิ่มขึ้นและนำความรู้ด้านบัญชีไปใช้ต่อยอดหรือขยายกิจการ แสดงให้เห็นว่าโครงการฝึกอาชีพการทำขนมปังปลาควบคู่กับการเสริมความรู้ด้านบัญชีต้นทุนสามารถสร้างผลลัพธ์เชิงบวกต่อเศรษฐกิจของครัวเรือนได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในด้านรายได้ เงินออม และความยั่งยืนของการประกอบอาชีพ

สรุปและอภิปรายผล

กลุ่มตัวอย่างมีความมั่นใจด้านการตั้งราคาขายสูงกว่าการแยกต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร อาจเนื่องมาจากสองปัจจัยประกอบกัน ประการแรก ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์ทำขนมขายมาก่อน จึงมีพื้นฐานความเข้าใจเรื่องการคำนวณต้นทุนและการกำหนดราคาขายอยู่บ้างแล้ว ประการที่สอง ระหว่างการฝึกอบรม วิทยากรได้สาธิตการคำนวณต้นทุนต่อชิ้นและกำหนดราคาขั้นต่ำของขนมปังปลาให้เห็นเป็นตัวอย่าง ทำให้ความรู้เดิมของผู้เข้าอบรมถูกต่อยอดได้อย่างเป็นรูปธรรม ขณะที่การแยกต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปรเป็นแนวคิดเชิงนามธรรม ไม่ปรากฏในประสบการณ์การขายแบบเดิมของกลุ่มตัวอย่าง จึงเข้าใจได้ยากกว่าแม้จะผ่านการอบรมแล้วก็ตาม สอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์จากกลุ่มประเทศ OECD ที่ชี้ว่าความรู้ความเข้าใจทางการเงินเป็นปัจจัยสำคัญต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจทางการเงิน[13] และสอดคล้องกับผลการศึกษากลุ่มแม่บ้านจังหวัดอ่างทองที่พบว่าคะแนนความรู้ด้านบัญชีเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหลังการฝึกอบรมในลักษณะเดียวกัน[10]

พฤติกรรมด้านการวางแผนออมเงินที่ไม่พบการเปลี่ยนแปลง (คงที่ร้อยละ 100 ทั้งก่อนและหลัง) อาจสะท้อนบริบทเฉพาะของชุมชนท้ายเกาะ ซึ่งได้รับการสนับสนุนให้เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมอาชีพด้านการทำขนมเพื่อจำหน่ายอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัวอยู่ก่อนแล้ว (ร้อยละ 76.7) จึงมีพื้นฐานการวางแผนการเงินส่วนบุคคลติดตัวมาจากการเข้าร่วมโครงการลักษณะเดียวกันในอดีต มากกว่าจะเป็นผลจากการฝึกอบรมครั้งนี้เพียงครั้งเดียว ซึ่งเป็นข้อสังเกต ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมบางด้านอาจสะสมมาจากการได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของชุมชนมากกว่าจะเปลี่ยนแปลงได้จากโครงการฝึกอบรมเพียงครั้งเดียว ส่วนพฤติกรรมอีก 5 ด้านที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหลังเข้าร่วมโครงการ ยืนยันว่าความรู้ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่วัดผลได้จริง สอดคล้องกับกรณีศึกษาขนมไทยากิของชุมชนท้ายเกาะ[2] และกรณีศึกษาการบูรณาการบัญชีครัวเรือนของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย[9] ซึ่งแตกต่างจากครัวเรือนเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนทั่วไปที่ยังขาดความรู้พื้นฐานและเครื่องมือในการจัดทำบัญชี[11,12]

นอกจากวัตถุดิบหลักของขนมปังปลาจะมีต้นทุนต่ำแล้ว ยังเป็นวัตถุดิบที่หาซื้อได้ทั่วไปตามร้านสะดวกซื้อ ซึ่งมีราคาค่อนข้างคงที่ และใกล้เคียงกันในแต่ละพื้นที่ ทำให้ครัวเรือนสามารถคาดการณ์ต้นทุนการผลิตได้อย่างแน่นอน ไม่ผันผวนตามฤดูกาลหรือแหล่งจำหน่าย ต่างจากผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่น ที่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบเฉพาะทาง เช่น เนื้อสัตว์ แปรรูปหรือวัตถุดิบสด ดังเช่นขนมเปี๊ยะจังหวัดเพชรบุรี[5] และปลาส้มสายเดี่ยวจังหวัดหนองบัวลำภู[6] ซึ่งมีความผันผวนของราคาสูงกว่าและต้องอาศัยแหล่งจัดซื้อเฉพาะ ปัจจัยด้านการเข้าถึงวัตถุดิบที่ง่ายและราคาที่คาดการณ์ได้นี้ จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งทำให้ขนมปังปลาเป็นผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับครัวเรือนที่เริ่มต้นประกอบอาชีพเสริม เพราะควบคุมต้นทุนได้ง่ายกว่าผลิตภัณฑ์ที่ต้องพึ่งวัตถุดิบตามฤดูกาลหรือแหล่งเฉพาะ และเป็นบริบทที่เอื้อให้ครัวเรือนเห็นประโยชน์ของความรู้ด้านบัญชีต้นทุนได้อย่างเป็นรูปธรรมระหว่างการฝึกอบรม

ผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนพบในการศึกษานี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากบริบทเชิงพื้นที่ของชุมชนท้ายเกาะ ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับวัด ที่มีชื่อเสียงและมีเขตอภัยทาน อันเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีผู้มาเยือนอย่างสม่ำเสมอ[16]ครัวเรือนที่ผ่านการฝึกอบรมจึงสามารถนำขนมปังปลา ไปฝากจำหน่ายในบริเวณดังกล่าวได้โดย ไม่ต้องลงทุนเปิดหน้าร้านของตนเอง ซึ่งเป็นช่องทางการจำหน่ายที่มีต้นทุนต่ำ และเข้าถึงกลุ่มผู้ซื้อได้อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งของชุมชนนี้จึงเป็นเงื่อนไขเสริม ทำให้ความรู้ด้านบัญชีต้นทุน ได้รับจากการฝึกอบรมสามารถถูกนำไปใช้สร้างรายได้จริงได้อย่างเป็นรูปธรรม มิใช่เพียงความรู้เชิงทฤษฎี ที่ไม่ได้นำไปปฏิบัติ สอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์ในกลุ่ม

วิสาหกิจรายย่อย ชี้ว่าการจัดทำบัญชีอย่างสม่ำเสมอช่วยลดช่องว่างระหว่างความตระหนักรู้และการปฏิบัติจริงของผู้ประกอบการ และเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อความอยู่รอดของกิจการ[15] และสอดคล้องกับข้อค้นพบในบริบทวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม ชี้ว่าการนำแนวปฏิบัติด้านบัญชีต้นทุนมาใช้อย่างเป็นระบบมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานทางการเงินของธุรกิจ[7]

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่จัดฝึกอาชีพในลักษณะเดียวกันควรบูรณาการเนื้อหาด้านบัญชีต้นทุนอย่างง่ายเข้ากับการฝึกทักษะการผลิตทุกครั้ง เนื่องจากผลการวิจัยยืนยันว่าช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางบัญชีของครัวเรือนได้อย่างมีนัยสำคัญ

2. ควรพัฒนาเครื่องมือวัดพฤติกรรมพื้นฐานให้ละเอียดขึ้น เช่น วัดความถี่ในการปฏิบัติแทนการวัดแบบทำหรือไม่ทำ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นฐานทางธุรกิจอยู่แล้ว

3. งานวิจัยในอนาคตควรเก็บข้อมูลต้นทุนค่าแรงและค่าใช้จ่ายในการผลิตอื่นเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถวิเคราะห์จุดคุ้มทุน (Break-Even Point) แบบสมบูรณ์ได้

การเปิดเผยการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI Disclosure)

ผู้เขียนใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ (Claude (Anthropic) เพื่อช่วยสืบค้นแหล่งข้อมูลและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสอดคล้องของแหล่งอ้างอิงทุกรายการด้วยตนเองก่อนนำมาใช้ในบทความ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล การตีความผลการวิจัย และเนื้อหาส่วน อภิปรายผล เป็นผลงานของผู้เขียนทั้งหมด ปัญญาประดิษฐ์ไม่ได้มีส่วนร่วมในฐานะผู้เขียนร่วม (co-author) ของบทความนี้

เอกสารอ้างอิง

1. วรภร ศิลาเจริญธนกิจ. การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตวุ้นมะพร้าวกะทิสด ชุมชนตำบลท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิค. 2567;10(2):456-68.
2. วรภร ศิลาเจริญธนกิจ, กฤตยชญ์ คำมิ่ง. การวิเคราะห์ต้นทุนและการกำหนดราคาขายขนมไทยากิ: แนวทางเพื่อ เสริมสร้างสุขภาวะทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้ายเกาะ. วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษาการแพทย์และ สุขภาพ. 2568;10(3):878-85.
3. ภาวินีย์ ธนาอนวัช. การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ขนมไทยโบราณของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์. 2563;22(2):169-79.
4. นันทนา แจ้งสว่าง. การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตกะหรี่ปั๊บของบ้านสวนพันจิตร ตำบลเขาพระงาม อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี. วารสารลวะศรี. 2566;7(1):91-101.
5. รัญชิดา เบริล, และคณะ. การวิเคราะห์ต้นทุนและอัตรากำไรของธุรกิจผลิตขนมเปี๊ยะจังหวัดเพชรบุรีในช่วงเทศกาล สำคัญ. วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ. 2567;15(30):87-100.
6. หทัยรัตน์ ศรีบุบ, ศรสวรรค์ ลีกุล, อาทิตยา นามมาตย์, อรชุมา มูลศรี. การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต ปลาส้มสายเดี่ยว: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์แปรรูปปลา บ้านห้วยบง ตำบลโนนเมือง อำเภอโนนสัง จังหวัด หนองบัวลำภู. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. 2565;4(1):43-55.
7. Estrellan GFC, Guinucud MA, Borela SMP, Obeso MCP. Cost accounting practices and financial performance of small and medium-sized enterprises (SMEs) in General Santos City. Int J Res Interdiscip Stud. 2026;4(2):29-37.
8. วรภร ศิลาเจริญธนกิจ, กฤตยชญ์ คำมิ่ง. การศึกษารูปแบบบัญชีครัวเรือนและพฤติกรรมการออมของครัวเรือนใน ชุมชนตำบลท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษาการแพทย์และสุขภาพ. 2568;10(3):869-77.
9. อำภาภัทร์ วสันต์สกุล, เมทยา อิ่มเอิบ. การบูรณาการบัญชีครัวเรือนเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชี ภายใต้ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลย. วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน. 2568;3(3):926-40.

10. เนตรนิภา เจียมศักดิ์, จุฑารัตน์ โพธิ์หลวง. การพัฒนาการทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ กลุ่มแม่บ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์. 2566;25(1):43-54.
11. ชวนชื่น อ้นจีน, มัตธิมา กรงเต้น. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของเกษตรกรในเขตพื้นที่ภาคกลาง. วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร. 2566;6(4):188-97.
12. นฤมล อริยพิมพ์. การจัดทำบัญชีด้วยแอปพลิเคชัน สำหรับผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนประเภทอาหาร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ. 2565;12(1):303-14.
13. Nogueira MC, Almeida L, Tavares FO. Financial literacy, financial knowledge, and financial behaviors in OECD countries. J Risk Financ Manag. 2025;18(3):167.
14. Barrafrem K, Tinghög G, Västfjäll D. Behavioral and contextual determinants of different stages of saving behavior. Front Behav Econ. 2024;3:1381080.
15. Yap FD. Implementation of bookkeeping practices in micro-enterprises. Asia Pac High Educ Res J. 2019;6(1):26-39.
16. ชนาคัลภ์กัณยกร พันธ์หว้าทันกร, สุพิชชา โตวิวิชญ์. บทบาทของวัดท้ายเกาะใหญ่ต่อวิถีชีวิตชุมชนไทย-มอญ บ้านท้ายเกาะใหญ่ ในอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. วารสารพุทธศาสนศึกษาและวิจัย. 2565;8(1):22-39.